

2. Ильюшина, Е. Глобалізація і постмодерне суспільство / Е. Ильюшина // Соціологія : Теорія, методи, маркетинг. – 2004. – № 4. – С. 79–98.
3. Крайг Г. Психология развития / Г. Крайг, Д. Бокум. – 9-е изд. – СПб. : Питер, 2010. – 40 с.
4. Кросс-культурная психология. Исследования и применение : пер. с англ. – Х. : Изд-во Гуманит. центр, 2007. – 560 с.
5. Мудрик, А. В. Социализация вчера и сегодня: учеб. пособие для студ. высш. учеб. завед. / А. В. Мудрик. – М. : Изд. центр «Академия», 2004. – 304 с.
6. Рассел, Б. История западной философии и ее связи с политическими условиями от Античности до наших дней : в 3 кн. / Б. Рассел. – Изд. 7-е, стереотип. – М. : Акад. проект, 2009. – 1008 с.
7. Федотова, В. Г. Хорошее общество / В. Г. Федотова. – М. : Прогресс-Традиция, 2005. – 544 с.

І. І. Коваленко, кандидат філософських наук, доцент

ДИСПУТ ЯК ОДНА З ФОРМ ПРАВОВОГО НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ В ЛЦЕЯХ ФРАНЦІЇ

Один з головних принципів програми правового навчання та виховання – створення знання. Просте передання інформації зумовлює формування пасивних громадян, які сприймають знання як дещо відсторонене від соціальних, економічних та політичних цілей. Сучасні педагоги вважають, що знання необхідно зробити власним світоглядним надбанням тих, хто навчається. Учень зможе відчутти і здійснити свою громадянськість завдяки знанню, відтвореному ним же в одночасному особистому та спільному пошуку. Завдяки такому процесу згодом має сформуватися зрілий, вільний, автономний громадянин, який здійснюватиме через активну участь у спільноті власні критичні міркування. У такий спосіб утворюється справжня громадянська мораль, що передбачає увагу до колективних питань, а також бажання і вміння вирішувати публічні справи. Також йдеться про відкриття сенсу права як гаранта свобод, а не про викладання права з вузькоюридичної точки зору.

Зазначені особливості зумовлюють вибір форм навчання. Одна з найпопулярніших – диспути з громадських питань. Вибір такого шляху не є даниною моді, а свідчить про бажання учнів опанувати плідний метод. Аргументоване обговорення сприяє мобілізації та засвоєнню знань, що беруться з різних галузевих дисциплін – історії, філософії, літератури, біології, географії, соціально-економічних дисциплін, фізики, фізичного виховання. Цей досвід спирається також на документи, попередньо вироблені учнями та рекомендовані викладачами, що передбачає пошук, редагування, доповіді, а це у свою чергу зумовлює відповідальність щодо редакцій та висновків. Обговорення має ґрунтуватися на повазі до іншого і відповідно виключати будь-які форми

інтелектуальної чи свідомо ідеологічної диктатури. Використання матеріалів, пов'язаних із сьогоденням, підвищує практичний вимір, а також підсилює справжній інтерес до системи громадянсько-правового виховання.

Обговорення передбачає наявність документального досьє. Воно може набувати двох перемінних форм: 1) основоположного тексту або тексту закону, статті з періодичних видань, свідоцтва, відео-, аудіо- та фотодокументи; 2) так звані «особистісно забарвлені праці», що дозволяють не тільки ознайомитися з юридичними правилами та інститутами, а й творчо осмислити їх роль. У зв'язку з цим виділяють три важливі моменти.

Перший момент передбачає вивчення історичних обставин та умов запровадження юридичного правила або інституту. Так, учні досліджують родинні правила, які пов'язані з батьківською владою та яким кожна дитина мала підкорятись; таке знання допомагає учням зрозуміти трансформації, що відбулися у родинному праві протягом останніх десятиріч. Інший приклад: правила, що визначають сучасні трудові відносини, можуть бути зрозумілими за наявності знань про контексти і конфлікти, що протягом століття зумовлювали й зумовлюють трудове право. Вивчення умов зародження правила, показ при цьому, що воно – історичний продукт, а не апіорний абсолют, сприяє гуманізації юридичного правила: воно не сприймається більше як догма, а розуміється як правило життя.

Другий момент стосується використання правил. Практика застосування правила може віддалитися від принципів, які було покладено в основу його створення. Отже, необхідно змусити учня запитати себе, чому люди іноді змушені використовувати правило швидше в одному контексті, ніж в іншому. Пошуку відповіді допомагають знання із соціально-економічних дисциплін. Зокрема, географія сприяє пізнанню простору з точки зору індивідуальних та колективних інтересів; так, відкрита зона, з можливими в ній відхиленнями від загальних юридично-економічних правил, може сприяти певним процесам та розумітися як податковий рай.

Третій момент акцентує на дискурсі, що виробляє правила. Кожна епоха продукує дискурс, за допомогою якого раціонально виправдовуються існуючі правила. Від епохи до епохи, від місця до місця вони можуть настільки відрізнятись, що суперечать один одному. Громадянсько-правове виховання має навчити здатності аналізувати існуючі дискурси.

Підготовка та обговорення матеріалів передбачають послідовне здійснення таких завдань. По-перше, прагнути урізноманітнити джерела, аби якомога об'єктивно судити про реальність фактів. Не «оброблена» подія не існує сама по собі, вона існує лише через посередника, який говорить про неї, знайомить з нею; вона також по-різному тлумачиться залежно від домінуючих уявлень на даний момент. Дистанційований розгляд різних фактів існування спільноти є надзвичайно істотним для виховання громадянина.

По-друге, кожен досліджувану подію необхідно розглядати в її ж просторово-часовому контексті. У такий спосіб згладжуються емоційна та чуттєва складові у сприйнятті події на користь більш раціонального аналізу. Одна із серйозних перешкод сьогодення полягає в «тиранії теперішнього», що витісняє з безпосередньої пам'яті попередні події та перешкоджає неупередженому порівняльному аналізу. Отже, будь-яка розглядувана подія має поміщатися в історичний ланцюг.

По-третє, слід обов'язково вивчати та аналізувати різні суперечливі інтерпретації, висловлені стосовно однієї події. Явні чи неоднозначні факти, обрані переконливі чи спростовані аргументи, вибір лексики, термінологічна ієрархія – все це елементи аналізу поточного дискурсу, які є надзвичайно важливими.

Головна мета аргументованого обговорення – підвести учнів до теоретичного розуміння поняття «громадянство». Воно спочатку співвідноситься із суспільствознавчою лексикою (поняттям громадянськості, інтеграції, права, прав людини та громадянина, соціальних, політичних та особистих прав, національності тощо) і у такий спосіб отримує базову дефініцію та перспективу подальшого використання.

С. Б. Жданенко, кандидат філософських наук, доцент

РОЛЬ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ У ПРОЦЕСІ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ

Найвищі духовні вимоги суспільства людина засвоює у процесі взаємодії з іншими людьми, що формує не тільки уявлення про належну суспільну поведінку, а й олюднені (інтелігентні) почуття обов'язку, совісті, відповідальності, честі та гідності. За допомогою уявлень про норми, цінності, ідеали людина регулює не тільки свою поведінку, а й, оцінюючи їх, виявляє своє ставлення до вчинків інших, чим реально творить суспільні взаємозв'язки.

Метою правового виховання в контексті гуманістичного підходу є формування певної свідомості особистості. Людина зі свідомовольовими якостями формується вимогливістю, але особливого роду. Ініціативна, стійка, відповідальна людина формується, якщо їй авансується повага до її власної гідності. Саме передумання вимозі щедрого гуманістичного кредиту й стимулює розвиток такої якості, як воля. Для правового виховання особистості найважливішою вимогою є додержання правил випереджаючої поваги, випереджаючої довіри. Як відомо, найкращим «вихователем» є саме життя, оточуюче середовище та ті процеси і події, що відбуваються з «вихованцем» протягом певного часу. Процес виховання не можна обмежити конкретними